סדורו של שבת — דרוש החמישי

כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה':

דרוש החמישי זה שמו. נאה לו שתים בו תעשה

יבואר בו אשר בשבת קודש נעשה שני תקונים נפלאים וע"כ אנו חוכין בו לתשלומי כפל נגד שני התקונים: ואך גם השכר הכפול ומכופל לגוף הקרן יחשב לקבל שכרו לעולם הבא אשר יפה שעה אחת בו מכל חיי העוה"ז להשביענו אז מזיו שכינתו. ולא יחשב שכרו הכפול לפירות לאכלו בעוה"ז רק הכל שמור אתו לענגינו ממקום עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו ובו פרק אחד:

ידבר ענין הנזכר ובו ח' מאמרים:

א. במדרש (מ"ר בראשית פרשה כ"ב) ויצא קין מלפני ה' מהיכן יצא ר' חמא בשם רבי חנגא בר רבי יצחק אמר יצא שמח היך מה דאת אמר (שמות ד':י"ד) הנה הוא יוצא לקראתך וגומר. פגע בו אדם הראשון אמר ליה מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשוב' ונתפשרתי התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך הוא גדול כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהילים צ"ב:א') מזמור שיר ליום השבת וגומר: אמר רבי לוי המזמור הזה אדם הראשון אמר ונשתכח מדורו ובא משה וחידשו על שמו:

אין צריך לדקדק במדרש הזה כי הוא פלאי בעין כל רואה וכי מה ענין מזמור שיר ליום השבת לגדולה כחה של תשובה גם להבין הלשון עשיתי תשובה ונתפשרתי ונמחל לי היה לו לומר מה זה ונתפשרתי וטרם נבוא בביאורו נקדים לבאר קצת פסוקים מתנ"ך ומאמרי חז"ל ומתוכם יתבאר גם דברי המדרש הלז על נכון ואלה הם. א' כתיב בתורה (שמות ל"א:י"ג) ואתה דבר אל בני ישראל לאמור אך את שבתותי תשמורו וגו'. וכבר דקדקנו בזה כמה פעמים על אומרו שבתותי לשון רבים מה בא לרבות ואך את השבת תשמורו היה לו לומר ב' מאמר הנביא (ישעיהו נ"ו:ד') כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי וגומר להבין מה ענין סמיכת שמירת הברית אצל שבת. ג' להבין מקרא כתוב (תהילים צ"ב:א'-ב') אחר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגומר וכי דווקא בשבת טוב להודות לה' ובחול לא אתמה' ד' מאמר חז"ל דברים (פרשה ג') בתחילת פרשת עקב מתחיל הלכה אדם מישראל שיש לו מנורה שעשויה פרקים פרקים מה לטלטלה בשבת וכו'. אמר רבי יוסי ברבי חנינא ומתי שמרו ישראל את השבת כשם שראוי לה תחילה כשניתנה להם באלוש מנין שנאמר וישבתו העם ביום השביעי ואת סבור שמא לרעתך נתתי לך אלא לטובתך כיצד אמר רבי חייא בר אבא את מקדש השבת במאכל ובמשתה ובכסות נקי' ומהנה את נפשך ואני נותן לך שכר מניין וקראת לשבת עונג מה כתיב אחריו אז תתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך אמרו לו ישראל ואימתי אתה נותן לנו שכר המצות שאנו עושים אמר הקב"ה מצות שאתם עושים מפירותיהן אתם אוכלים עכשיו אבל שכרו בעקב אני נותן לכם מניין ממה שקרינו בענייננו והיה עקב תשמעון. ולכאורה יפלא מה שייכות מצות השבת לכאן שמה שישראל שואלין ואימתי אתה נותן לנו שכר המצות קאי על כל המצות שבתורה. גם מה שהביא כאן ואת סבור שמא לרעתך וכו' אינו ענין כלל למה שסיים לבסוף:

ב. ויתכן בביאורו ע"פ אשר נפרש מאמר חז"ל (מדרש תלים מובא בילקוט ח"ש רמז צ"ב) א"ר יצחק כל עסקה של שבת כפול עומר כפול שנאמר שני העומר לאחד קרבנה כפול שנאמר וביום השבת שני כבשים מתן שכרה כפול שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד אזהרותיה כפולות שנ' זכור את יום השבת שמור את יום השבת מזמורה כפול שנאמר מזמור שיר ליום השבת ולתת לב על גוף הענין הזה מפני מה יהיה עסקה דשבת כפול נראה על פי דברי הזוה"ק (בראשית נ"ו ע"א) על פסוק ויקרא את שמו שת וז"ל אלין אתווין בתראי דהוי באוריית' בתר דעבר אדם על אורייתא כולן איתהפכו בסדר תשרק כו' ובגין כך קרא להההוא ברא דאתיליד ליה בדמותו בצלמו שת דאינון קיומא דאתוון ובגין כך קוב"ה מניה אשתיל לעלמא וכד קיימו ישראל על טורא דסיני עאל בין שתי אתוון אלין רזא דברית ואתעביד שבת ע"כ הרי ששבת לא נגמר ונעשה עד אחר שני תיקונים האלו תיקון סידור הא"ב שהוא קדימת השין להתיו בחינת שת וגם תיקון בני ישראל להיות נכנסין בברית השלום ואז נעשה שבת ונגד אלו שני התיקונים כפל הקב"ה כל עסקה דשבת להראות מעלת שני התיקונים בו ובכל אלו הכפולים אפשר לרמז אלו שני התיקונים כי שני העמר. הנה עמר כמו שהוא נכתב בתורה בלא וא"ו הוא מספר קרי ונתוסף בו ה"ה כי לכאורה היה די לכתוב שני עמר לאחד והוסיף ה' לרמז על ה' הראשונה שבשם הוא המתק' כל הדינים בשורשן כאשר כתבנו בחה"ר (שורש הששי ענף א') והוא הממתק' להעמר מספר קרי הנכתב אחריה להיות ניתקן ברית השלום על תיקונו והיה שני העומר לרמז על תיקון השי"ן שיתחזק ויהא קודמת לתיו ולכן היה שני אותיות ש"ין לרמז על תיקון משי"ן הלז והכל נעשה בשבת לכן היה בו שני העומר ושני כבשים ג"כ מרמזים על שני התיקונים כי הוצרך להיות כבשים תמימים וכבש תמים הוא מספר פג"ם הברי"ת ועוד יותר ע"כ לרמז שפגם הברית נתקן בשם ע"ב שהוא מספר חסד ונכלל כולו בחסד ונעשה ברית השלום על תיקונו והיה שני כבשים לרמז על תיקון השין הלז כנ"ל והכל נעשה בשבת לכן היה בו שני כבשים גם מתן שכרה כפול אפשר לרמז בו שני התיקונים כי לקדוש ה' מכובד אמרו חז"ל (שבת קי"ח ע"א) כבדהו בכסות נקיה וידוע דברי האר"י ז"ל בפסוק שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה כי בעת שהילד הקטן נכנס בברית המילה עושין לו מלבוש אורה על נשמתו ולבוש הזה הוא חופף עליו להצילו מכל רע וכל זמן שלבוש הזה הוא על נשמת האדם רחוק הוא שיבא לידי חטא ואך כאשר נטמא ח"ו בעון קרי ר"ל אז פושטין אותו הלבוש מעליו ויכול ח"ו לבוא לכל רע וזה שמלתך לא בלתה מעליך כלומר זה הלבוש חופף עליך ואך באופן שרגליך לא בצקה כי החטא הזה מכונה ע"ש הרגלים ולזה רמז כבדהו בכסות נקיה שתהא הלבוש נקי עליך ולא יתטנף כי בו תיקון ברית השלום כאמור ובמה שאמר וקראת לשבת עונג מרומז תיקון השנ"י כי וקראת הנה הוא"ו אינה מהתיבה רק פעולה כידוע וק"ר הוא שי"ן ואח"כ התיו והוא רומז שבו קדמה השי"ן לתיו וכאשר נפרש בתיבת שאת שהקב"ה אמר לקין גם זכור ושמור מרמז על אלו שני התיקונים כי זכור הוא נגד ברית השלום שקבלו ישראל במעמד ה"ס הנאמר בו זכור את יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב ושמור רומז על תיקון השני כי היפוך האתווין נעשה אחר חטא

אדם הראשון כנאמר בזוה"ק שם שנצטוה מקודם ויניחהו ה' בגן לעבדה ולשמרה וע"כ תיקון הזה מכונה ע"ש השמיר' כי אם היה אדם הראשון שומרה לא היו נתהפכים ועתה בתיקונים ג"כ נקראו על שם השמירה גם מזמור שיר מרמ' (י)ב' התיקונים כי מזמור כשתכתבנו במלואיו כזה מם זיין מם וריש עולה במספר פגם הברית ועשרה יותר לרמז על היו"ד שהוא סוד הברית כידוע ששומרי הברית נקראים צדיקים מלאים ביודין ונתתקן ע"י היו"ד הלז להיות ברית השלום על תיקונו ושיר רומז על תיקון השני ונבארנו לקמן בבחי' תיקון קין:

ג. והנה עבור ששכר השבת כפול היה אפשר לומר שהוא בדרך אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעו"ז והקרן קיימת לו לעול' הבא המבוארים (במשנה א' פ"א דפאה) וע"כ שכרו כפול לקבל א' בעוה"ז והשני לעוה"ב כענין פירות וקרן וע"ז שאלו ישראל ואימתי אתה נותן לנו שכר המצוה כי בוודאי לא טעו ישראל שינתן להם שכר המצות בעוה"ז:

ד. כי שכר המצות בהאי עלמא ליכא כלומר שאין בכל טובות העוה"ז לשלם שכר בעד מצוה אחת קטנה שבקטנות ומופת ע"ז נתתי משלש פסיעות שהלך נבוכדנצר בעבור כבוד ה' ניתן לו בעבור זה מלוכה על כל העולם כולו כמאמר רבותינו ז"ל ומה ינתן עוד לטורחין במצו' כמצות סוכה ולולב ומוציאין ממונם עליהן או להולכי בהמ"ד ומפסיעין שלש פעמים שלש איך ישולם שכרם בעוה"ז ודבר זה ידעו כל ישראל שבודאי שכר המצות שמור להם לעולם הבא אך במצות השבת הואיל ששכרו כפול אפשר שחלק אחד ינתן להם בעה"ז וע"כ אמר להם הקב"ה אשר לא כן הוא ושכרו אף הכפול ומכופל אין די בעוה"ז לשלמו ושמור אתו לשלם להם שכר כפול בעקב לעוה"ב ועוד יותר רבותא משמיע לנו המדרש חיבת השבת ואמר קודם את מקדש את השבת במאכל ובמשתה ומהנה את נפשך ואני נותן לך שכר והנה זה השכר בודאי קרוב הדבר לומר שהוא בעוה"ז כי זה דומה ממש לאלו שאוכלין פירותיהן בעוה"ז ששם הוא הטעם הואיל שנהג מנהג הטוב עם בני אדם ונקרא טוב לשמים וטוב לבריות שעל זה אמר הכתוב אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו בעוה"ז כאשר הארכנו בזה בחה"ר (שורש הששי ענף ב') וגם כאן כיון שבא על עסקי הגוף ודאי היה ההו"א שיהא כמו פירות לקבל שכרו בעוה"ז ואשמעינן חז"ל שאף זה הקיבול שכר שכרו בעקב כיון שאני מצוה אותך ע"ז נעשה מצותי לשלם לך מרב טוב הצפון:

ה. והנראה לתת טעם ורמז על מה שעניני שבת כפולין מן התורה כי הנה יום השבת כבר כתבנו בחה"ר (שורש השביעי ענף ב' בשם הפרד"ס) שהוא יחוד תפארת ומלכות ושבת נקרא ע"ש הת"ת ע"ש וידוע שמדת הת"ת מכונה על יום השלישי שנכפל בו בתור' כי טוב ועל שם כפילת כי טוב הלז במדה זו נעשה גם בשב' בחי' מדה זו כל עסקי' כפול כידו' אשר מדה זו נקרא תור' שבכתב ושם בחי' הא"ב כסדר וגם היא נקראת ברית התורה ועוד שהיא כלולה מכל הו' קצוות ונכלל בה גם בחי' ברית השלום וכידוע לכן נעשו בו שני התיקונים גם אפשר לרמוז בהכפלת כי טוב שני התקונים האלה כי אם תכתוב כי טוב במלואיו כזה כף יוד טית ויו בית עולה עם האותיות והכולל כמספר ברית שלום במספר השוה לרמז על תיקון ברית שלם שנעשה בו ועוד רומז כי טוב על בחי' השני' כי טוב במלואיו כזה כף יוד טית וו בית עולה כמספר השי"ן קדמ"ה לתי"ו עם השלשה כוללים במספר השוה והואיל שנכפל במד' זו כי טוב הרומז לשני התיקונים האלו לכן נעשה בו שני התיקונים אלו:

ו. ולכן עבור שני בחי' האלו שנתקנו בשבת קראו התורה בשם שבתותי לשון רבים מיעוט רבים שנים לרמז על שני בחי' אלו גם ע"ד הרמז כפי אשר כתבנו למעלה בשני כבשים שמרמז על שני התיקונים אלו ע"ש גם כאן יש לומר כן כי שבתתי עולה כמספר כבש תמים וש' יותר ורומז אל שני התיקונים האלו כדבר האמור שם:

ז. ולכן אמר הנביא אשר ישמרו את שבתותי ומחזיקים בבריתי כי תיקון הברית נעשה בשבת ולכן סומכן זה אצל זה. ולכן אמר דוד מזמור שיר ליום השבת דייקא ולא ליל שבת כי היא מכונה על שם הת"ת כמה שכתב בפרד"ס שם. ולכן בו טוב להודות לה' שראוי להודות אז לה' על הכפלת כי טוב הנמצא בו כנאמר:

ח. ובזה יתפרש דברי המדרש שהתחלנו בו על נכון כי הנה ענין תשובה היא להשיב דבר ההפוך למקומו והוא בחי' תיקון הראשון להיות השין קודמת להתיו. והוא בחי' התחתונה שבדרגת התשובה. ותשובה המעולה הוא לעשות מתשב צירוף שבת לתקן שני התיקונים להכניס ברית השלום בין השין תיו תיבת שבת ואך קין לא היתה תשובתו שלימה על אופן המעולה רק בבחי' התחתונה להיות גורם תיקון הא' בחי' ש"ת וע"ז רמז לו הקב"ה אם תיטב שאת פי' שתזכה לתקון א' להיות השין קודם לתיו ולא יותר ולכן אמרז"ל (ילקוט רמז תקי"ב) ע"פ וישב בארץ נד קדמת עדן שנתכפר לו מקצת הסרחון מן נע ונד שקללו ה' ונשאר לו נד בלבד לפי שתשובתו לא היתה כי אם על מחצה כשפגע אדם ושאלו מה נעשה בדינך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי כלשון מים פושרין לא חמימי ולא קרירי כך הוא נמחל לו במקצת ומקצת נשאר לו ועל כן אמר אדם כך הוא גדול כחה של תשובה ולא הייתי יודע כלומר שגדלה כוחה שכיון שנתהפך השין להיות קודם לתיו מוחלין על חצי עבירות כי אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה והיה יודע קצת מגדולת יוצר בראשית והיה סבור שלגודל המרי והעזות והחציפות שיוכל ילוד אשה לעבור את פי ה' אלהיו שמלא כל הארץ כבודו לא יועיל לו אפי' אם יזעק כל היום ואף אם גם יתקן מה שפגם באותיות התורה בתשוב' אבל לא שיהיה נמחל לו מה שעבר על ציווי בוראו אשר השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו וכיון ששמע שכך גדול כחה של תשובה אף בתיקון א' להיות נמחל על מחצה עונות הבין בדעתו אשר מכש"כ בחי' השבת שיש בו שני התיקונים בודאי יהא נמחל לו ע"כ עונותיו וכמאמר רז"ל (שבת קי"ח ע"ב) אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין ע"כ פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת כלומר שליום כזה ראו לעשו' מזמוריו כפול לשבח בהם לה' על שני התיקונים הנפלאים הנעשים בו אשר על כן רמז בקריאת השם שבת שהוא נוטריקון. שתים בו תעשה ושכרו בשתים תקבל להורות על כפל התיקון הנעשה בו וגם שכרו כפול מאת המקום ב"ה וב"ש והיה השם הזה לך לאות ולסימן ולזכרון דברינו בדרוש הזה ושכרו בעקב תקבלו שנזכה לקבל גם שכרו הכפול בעקב לשבוע מזיו שכינתו לעולם הבא אמן. ובזה נשלמה מה שהיה רצונינו לבאר בדרוש הלזה:

סליק דרוש החמישי: בעזרת ה' צור מלכי וקדושי. נפשי לבורא מרום וקדוש בעתר אליו תדרשי. יושיעני להתחיל ולסיים דרוש הששי: